

Gylyçberdi ahun

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar
написано kitapcy | 22 января, 2025
Gylyçberdi ahun

GYLYÇBERDI AHUN

■ "Men bilmenem, Hakyň dosty kaýsydyr?"

Ömrüniň ahyrky ýyllaryna çenli Hazar deñziniň Gazylsuw adasynda ýaşap, ýaňy-ýakynda 2014-nji ýylда aradan çykan Gylyçberdi ahunyň adyny ýurdumyzda eşitmedik ýokdur. Pirlige ýeten bu beýik şahsyyet heniz aýatda dirikä piriň keramatly bosagasyna alnyny diräp, onuň haýyr dogasyny alyp gaýdanlaryňyzam az bolmasa gerek.

Biz käte taryhdan, geçmişden söz açysa, öň beýik-beýik ärleriň-pirleriň ýaşap geçendigini, hazır şol beýikleriň derejesinde adamam galmandygyny aýdyp, özümüzče baş ýaýkan bolýarys. Emma şol beýik ärleriň-pirleriň welin henizem öz aramyzda ýaşap ýörenleriniň bardygyny, asyl bu ýalançynyň şeýle adamlaryň tükenmändigi üçin aýak üstünde durandygyny welin unudýarys. Haçan-da Hakyň dostlary aramyzdan gyl ýaly sogrulyp, gara ýeriň gujagyna siňip gidensoň welin, aklyna ýaňy aýlanan diwana ýaly negözel adamlaryň aramyzda bolandygyny bilmändigimiz we olaryň beýikliklerinden ýeterlik derejede peýdalanmandygymyz üçin dyzemyza şabatlap başlaýarys...

Şonuň ýaly adamlaryň biri hem Gylyçberdi ahundyr.

■ Gylyçberdi ahunyň çagalyk ýyllary

Asly şyhlardan Gylyçberdi ahun 1929-njy ýylда Gazylsuw bilen Awazanyň aralygyndaky Täzeabat obasynda Gurbanýaz ahunyň we Geňliktäç ejäniň maşgalasynda dünýä inýär. Gurbanýaz ahunyň beýleki aýalyndan bolsa Gurbansoltan (Tokaş ejeke) atly bir gyzy bolupdyr. Gurbanýaz ahunyň özi gowgaly zamananyň kynçylyklaryna garamazdan Buhara ýaly ýerde okap gelen ylymly-

bilimli az sanly adamlaryň biri bolupdyr. Gylyçberdi ýaňy baş ýaşyndaka kakasy Staliniň ölüm paýlaýy maşyny bolan "troýkanyň" goly esasynda sud edilmän sürgün edilýär. Maşgalabaşysyz galan hojalyga mundan beýlæk bu ýerde ýasamak juda kynlaşypdy. Iň bärkisi "halk duşmanynyň oglы" diýip ýaşajyk Gylyçberdini mekdebe okuwa-da kabul etmeýärdiler. Şonuň bilen Geñliktäjiň erkek dogany gelip, aýal doganyny we ýegenlerini alyp, öz ýasaýan ýerine – Guwlymaýagyň Jafar obasyna alyp gidýär. Alyp gitse-de alyp gidýär welin, "halk duşmanynyň maşgalasyny saklaýar" diýip, ony yzarlap başlaýarlar, munuň üstesine hem ol partiýa agzasy bolanson başyna itiň gününü salýarlar. Gylyçberdini bu ýerde-de mekdebe almaýarlar. Soňra dogany Gurbansoltan Gylyçberdini we Geñliktäji Gzylsruwa alyp gaýdýar. Gzylsruwda-da agyr günler olaryň başyndan sowlup gidibermeýär. Hiç ýerde mekdebe alynmadyk Gylyçberdi okamak üçin şäherdäki daýysyna yüz tutýar we Türkmenbaşy (şol wagtky Krasnowodsk) şäherine gelýär. Ahyrky gezegem paltasy daşa degensoň Gylyçberdi Gzylsruwa dolanýar.

1941-nji ýylda Gurbanýaz ahunyň giýewsi Nurmämmet Geñliktäç ejäni we Gylyçberdini alyp gaýynatasynyň yzyndan onuň saklanýan ýeri bolan Tallymerjene görme-görşe gidýär. Didarlaşyp bolanlaryndan soňra Gurbanýaz ahun olara ýuzlenip: "Bu iň soňky gezek görüşdigimizdir. Indi gelmäň. Geljek diýseñizem gaýtmaga mümkünçilik bolmaz, ýurt howp astynda, halk kynçylyk çeker, öz günüñizi görseñiz razy bolaýyň" diýýär.

Gelenlerinden soň Nurmämmede hem gün bermän başlaýarlar. Hay diýmänen Beýik Watançylyk urşy turýar. Gurbanýaz ahun uruş turjagyny süňňi bilen syzan eken.

Gurbanýaz ahun sürgün edilenden on ýyl soňra, 1944-nji ýylda Gazagystanyň Barnaul şäheriniň türmesinde aradan çykýar.

■ "Kalp gözü açylanlar jan gözünü neýlesin!.."

1942-nji ýylda Nurmämmet Gylyçberdini Gäwersiň heýwere kesellileri saklaýan dispanserine alyp barýar we ol ýere

ýerleşdirýär. Sebäbi heýwere kesellileriň ýanyna adam-gara gelmeýänligi üçin bu ýer Gylyçberdi üçin howpsuz boljakdy. Gylyçberdi heniz 16 ýaşyndaka daga oduna gidýär we dagda oña Allataladan gözüniň gapyljakdygy barada owaz gelýär. Odun ýygyp ýörkä iki gözü ýumulanam bolsa ol hemme zady ýerbe-ýer görüpdir we odunyny eşegine ýükläp öyüne dolanypdyr. Öye gelen badyna-da gözü açylýar. Gözleriniň gapyljagy özüne aýan bolan Gylyçberdi aga "Alla barybir meniň iki gözümىň-de ýumulmagyny isleýän bolsa, men muňa öwrenişmeli bolaryn" diýip, iki gözünü ýumup ýorejek bolýar, emma onuň gözü hiç zady aýyl-saýyl edip bilmeýär. Ol "Allahym, dagda iki gözüm ýumulup açyp bilmedik ýagdaýymda, hemme zady görýärdim, emma özüm ýumup ýorejek bolsam hiç zat göremok. Sen isleseň gözsüze-de hemme zady gördürip başarıarsyň" diýip öz halyna şükür edýär.

Gylyçberdiniň 22 ýaşynda gözleri doly ýumulýar. Halk arasynda rowaýat edilmegine görä, Gylyçberdi ahun erbet bir günä iş ediliп durlanda üstünden baranmyşyn we "Şular ýaly haramlygy gören gözlerim gapylsyn!" diýip dileg edenmişin. Dilegi şobada hasyl bolan Gylyçberdiniň bolsa bihal adam däldigini bilip galypdyrlar.

Gylyçberdi ahun "Gurhany" ses ýazgysy arkaly ýat tutýar, teswirläp terjime etmeginde öwrenýär.

Gylyçberdiniň adatdan daşary zehini, onuň gözsüz bolup gözli adamdan özünü salyhatly alyp baryşy adamlary haýrana goýýar. Hatda ol ağaç, demir ussaçylygyny hem ussatlyk bilen baş çykarypdyr.

■ "Sende nähildir bir üýtgesiklik bar!"

Ýowuz uruş tamamlanýar. Ölenler jeň meýdanynda galýar, ölmekler öyüne dolanýar...

Gäwersli bir ýaşulynyň oglundan habar-hatyr bolmaýar, dolanybam gelmeýär. Ahyr ol adam Gylyçberdi aganyň ýanyna gelip: "Inim maňa bir düýş görüp bersene!" diýýär. Gylyçberdi allaniçiksi bolup: "Düýşi görjek diýip görüp bolýarmy?" diýýär. Ol adam: "Ýöne sen bir namazly-täretli, dili dogaly adam, niýet etseň görersiň!" diýýär. Gylyçberdi aga: "Senem

namaz-täretli bol, belki şonda seniň özüňem görersiň'' diýýär. Ol adam: "Men sende nähilidir bir üýtgeşiklik duýýan inim, sen bihal däl, maňa bir Alladan dileg edip ber heý oglum dolanarmyka?'' diýýär. Gylyçberdi şol gije düýş görýär. Düýsünde şol ýaşulynyň goltugyna bir oglan girip otyranmyşyn. Ertesi irden ol adamy ýanyna çagyryp, düýşünü aýdýar. Kän wagt geçmänkä ol ýaşulynyň oglы dolanyp gelýär. Muny gören halk Gylyçberdi agada bir keramat bardygyna magat göz ýetirýär.

31 ýaşynda Gyzylsuwa dolanan Gylyçberdi aganyň gözü görmeýändigine we ýeke ýasaýandygyna garamazdan, onuň içersiniň we üst-basynyň arassalagyna haýran galýan ekenler.

■ "Ertir irden ogşugyň pylan ýerden al-da gaýdyber!"

Türkmenbaşy şäheriniň ýasaýjysy Gurbangül Annamuhammet gyzy şeýleräk bir wakany gürrün berýär:

"Ogul öýermekçidik. Toýa sanlyja gün galypdy. Ynha, birden toýa niýetläp oturan ogşugymyz gürüm-jürüm boldy oturyberdi. Özem ol ogşuk käte görnen ýaly etse-de, tutdurman ýene sumat bolýardy. Hernäçe ele saljak bolsagam ony ele salyp bilmeýärdik. Adamym ahyryn Gylyçberdi aha ýüzlenýär: "Gylyçberdi däde, toýa bir gün galdy, ogşugy günde görsek-de tutmak başardanok, ertirem mal soýmaly günümüz, indi siz bir maslahat beriň bize''. Gylyçberdi ahun: "Ertir irden palan ýere bar, ogşugyň hem şol ýerde garaşar, bu gün git-de arkaýyn dynjyň al!'' diýýär.

Ertesi irden aýylan ýere baryp görseler, düýe janawer aýylanja ýerde duranmyşyn, aýdylyşy ýaly butnaýynam diýmeýärmiş".

■ "Hikmet Gylyçberdi aganyň özünde!"

Aýtmaklaryna görä, Gylyçberdi aganyň huzuryna gelýän zyýaratçylaryň yzy üzülmändir. Munuň şeýledigine 2013-nji ýylyň güýz aýlarynda şu makalanyň awtory bolan özümix hem Gyzylsuwa baranymyza we Gylyçberdi aganyň haýyr dogasyny almak bagty miýesser eýlände anyk göz ýetirdim. Gelýän zyýaratçylaryň köplüğinden ýaňa iki otagly horaşa jaýda aýak

basmaga ýer ýokdy. Şonuň üçin myhmanlar tapgyr-tapgyr kabul edilýärdi. Barýan zyýaratçylaryň ýatymlyk galanlary onuň gije selälige turup, öz iýjek zadyny özuniň taýýarlaýşyna, gözü görmeýänem bolsa ýatanlara päsgel bermän ýerine ýetirýän işlerine, jaýyň içini-daşyny dolduryp ýatan myhmanlaryň säwlik bilenem bir ýerlerine basman hereket edişine haýran galýar ekenler. Diňe şunuň özem onuň hikmetli ömrüne yşyk tutmaga ýeterlik bolsa gerek.

Bir gezek garaguş bilen kesellän bir görgüli Gylyçberdi agadan haraý isläp barýar. Gylyçberdi aga ýanynda oturan bir lukmana: "Şu adama seret" diýýär. Garaguşly bende: , "Ýo-ok, atamjan, meniň lukmanlyk işim ýok, almadyk bejergim barmadyk lukmanyň ýok, maňa siziň ýagşy dilegiňiz gerek, lukmana däl, Size geldim'' diýip özelenýär. Ahun öñki aýdanyny gaýtalaýar. Näsagam yza tesmän ýalbaryp başlaýar: "Jan atam, maňa bir dileg edip beriň Alladan, maňa lukman hayyr edenok''.

Özü-de zyýarata baran lukman oňaýsyz ýagdaýa düşýär. Emma Gylyçberdi ahun ýene lukmana yüzlenýär: "Çolarak ýere geçip seret şu adama''. Lukman bialaç razylaşýar we gyra çekiliп näsaga bejergi ýazyp berýär. Ol aljyrap durşuna gyssagara kellesine gelen bir agyrsyzlandyryjy dermany-da ýazyp näsaga berýär. Gylyçberdi ahunyň bu hereketinde bir hikmet bardygyny aňan lukman näsagyň telefon belgisini alyp galýar. Bir hepde ýaly günde näsaga jaň edip ýagdaýyny sorap durýar. Geň ýeri, näsag indi tutgayyynyň seýrekleşýändigini aýdýar. Ondan soň üç aý geçýär. İş-alada bilen lukman bu wakany ýatdan çykarýar. Günlerde bir gün lukmanyň el telefonyna jaň gelýär. Jaň eden özuniň şol tutgayly näsagdygyny we lukmanyň bejergisinden soň derdinden doly saplanandygyny aýdýar. Şeýle hem ol lukmandan ýene bir özi ýaly näsagy bejerip bermegini haýış edýär. Lukman: "Wah, doganjygym, men sonda saňa ýazan bejergim ýönekeý analgetik, garaguşyň bejergisi hem däl, emma hikmet Gylyçberdi ahunda, Allanyň eradasy bilen oňa baran zyýaratyň netijesi bu, men bejergi bermedim saňa, ahunyň haýyr dogasy bejerdi, indi ol näsagy hem Gylyçberdi ahuna zyýarat etdiriň'' diýip jogap berýär. Bolan ýagdaýa lukmanyň özi aňk bolup galýar.

■ Jemleme ýerine

Segsen baş ýaşap, 2014-nji ýylyň 31-nji maýynda aradan çykan, zamanamyzyň Hakdan halatly beýik piri Gylyçberdi ahunyň atowazasy diňe Garaşsyz we baky Bitarap watanymyzyň çäginde däl, tutuş yslam ýurtlarynda hem ýaň salypdy. Muňa arap ýurtlaryndan we başga-da birnäçe doganlyk ýurtlardan gelen zyýaratçylar hem güwä geçýär. Häzir biziň aramyzda onuň haýyr dogasyny alan müňlerce, belki-de ýüz müňlerce watandaşlarmız bardyr. Aradan çykansoňam üstüniň zyýaraty kememeýän Gylyçberdi aga barada bu gysgajyk makala taýýarlananda onuň garyndaşlary Imanguly aganyň we Oraztäç gelnejäniň beren gürrüňlerinden peýdalanyldy.

Goý, Gylyçberdi ahunyň eziz ruhy bizden şat bolsun!

© Has TÜRKMEN.

Taryhy şahslar